

Sari Essayah kd ym.

Välikysymys suomalaisen maatalouden kriisistä ja kotimaisen ruuantuotannon turvaamisesta tulevaisuudessa

Eduskunnalle

Suomalainen maatalous on kamppaillut kannattavuuskriisissä jo pitkään. Tänä vuonna Venäjän hyökkäyssodan myötä maatalouden tuotantokustannukset — polttoaineiden, lannoitteiden, sähkön ja muiden tuotantopanosten hinnat — ovat nousseet räjähdysmäisesti, eikä monellakaan tilalla ole riittävän suuria puskurivaroja. Joka päivä kolme maatilaa lopettaa toimintansa, ja yhä useampi tila on maksuvaikeuksissa.

Esimerkiksi lypsykarjatilojen yrittäjätulon ennakoitaan romahtavan tänä vuonna 11 000 euroon. Suomen Pankki totesi jo maaliskuussa, että maatalouden ongelmaluottojen määrä on kasvanut viimeisten vuosien aikana voimakkaasti. Hallituksen esittämät valtiontakaukset maksuvaikeuksissa oleville maataloille ovat osoittautuneet pankkien määrittämien kriteerien takia niin tiukoiksi, etteivät ne käytännössä juuri auta. Elinkelpoisten maatilojen ei pitäisi joutua ajamaan toimintaansa alas akuutin kustannuskriisin seurauksena.

Maatalouden kustannuskriisi lähti syvenemään huolestuttavasti jo syksyllä 2021. Tilastokeskuksen (https://www.stat.fi/til/ttohi/2021/04/ttohi_2021_04_2022-02-15_tie_001_fi.html) mukaan lannoitteet maksoivat tuolloin yli tuplasti, energia kolmanneksen ja rehut reilun viidenneksen enemmän kuin vuotta aiemmin. Sodan alettua kustannukset ovat edelleen kasvaneet ennennäkemättömällä tavalla. Tänä vuonna heinä—syyskuun aikana maatalouden tuotantovälineiden ostohinnat nousivat Tilastokeskuksen (<https://www.stat.fi/julkaisu/cksr8uv3s7tbz0c52gy5hcly7>) mukaan 30 prosenttia.

Hallituksella on ollut riittävästi aikaa tuoda esityksensä, miten maatalouden kriisiin saadaan apua esimerkiksi energia- tai kiinteistöverotuksen kautta. Kiinteistövero kuormittaa erityisesti investointeja tehneitä tiloja. Kiinteistöveron palautus on ollut tarpeellinen, joskin kankea keino tukea näitä tiloja. Osa tiloista on kuitenkin jäänyt sen ulkopuolelle riippuen siitä, sovelletaanko tuotantorakennuksiin maatilatalouden tuloverolakia vai ei. Tuotantorakennukset pitäisikin vapauttaa kiinteistöverosta kokonaan.

Suomalaiset kuluttajat arvostavat suomalaista ruokaa ja ovat siitä valmiita maksamaan, mutta tuottajilla ei ole pian enää varaa tuottaa sitä. Kiihtyvän inflaation myötä kuluttajahinnat ovat kallistuneet, mutta myös tuottajien tuotantopanosten hinnat ovat kallistuneet tuottajahintoja enemmän. Maatalouden hätä on kaikunut Marinin hallituksen kuuroille korville, ja keskustan maatalousministerin kausina maatalous on vajonnut synkimpään kriisiin Suomen EU-jäsenyyden aika-

Välikysymys VK 5/2022 vp

na. Kotimaisen maatalouden ja kasvihuonetuotannon kriisi vaikuttaa myös elintarvikealateollisuuden yrityksiin ja sitä kautta työllisyyteen laajemmin.

Hallitus on löytänyt keinon tukea energiakriisin ja korkeiden sähkön hintojen keskellä kotitalouksia ja useita muita elinkeinoelämän sektoreita, mutta maataloustuottajille helpotusta ei ole tarjottu. Tiloilla sähkönkulutusta on käytännössä mahdotonta vähentää tuotannon häiriintymättä. Osalla tiloista sähkön hinta on jopa moninkertaistunut.

Hallituksella on ollut monta mahdollisuutta reagoida maatalojen ahdinkoon. Viime keväänä hallituksen tukipakettia maataloudelle odotettiin pitkään. Kun se lopulta tuotiin eduskuntaan, oli se näivettynyt huomattavasti. Raha päätyi tiloille myöhään, ja suuri osa siitä valui muuhun kuin ruoantuotantoon.

Energiatukien tarve tulevalle vuodelle on ollut ilmeinen jo pitkään: toimet maatalouden tukemiseksi olisi pitänyt tehdä budjettiriihessä ja löytää tarvittavat määrärahat kehysten sisältä. Esityksiä olisi voitu tuoda myös syksyn lisätalousarviossa tai viimeistään nyt marraskuussa, kun hallitus toi eduskunnalle täydentävän talousarvioesityksen. Päätösten lykkääminen mahdolliseen kevään lisätalousarvioon on maatalouden kevättöiden kannalta liian myöhään.

Myös Euroopan unionin yhteinen maatalouspolitiikka on ollut aivan liian jäykkä reagoimaan tilanteeseen. Enemmän kuin byrokratiaa ja rajoituksia, EU:lta tarvitaan maalaisjärkistä linjaa, joka mahdollistaa jäsenmaille oman ruoantuotannon ylläpitämisen. Hallituksen EU-vaikuttaminen on ollut myös maatalousasioissa aivan liian löysää. Taipuminen EU:n eläinpalkkioiden maksatusten myöhentämisessä ohjelmakauden viime metreillä on esimerkki tästä.

Kustannuskriisi osuu aikaan, jolloin niin viljelijät kuin virkakoneisto valmistautuvat EU:n yhteisen maatalouspolitiikan uuteen ohjelmakauteen. Uusi kausi tuo mukanaan viljelijöiden kannalta epäedullisia muutoksia tukien maksatusaikatauluun ja hankaloittaa tilojen maksuvalmiustilannetta entisestään. Tukikauden vaihdokseen liittyy myös uusia vaatimuksia, joihin maatalousyrittäjien on sopeuduttava. Koska uuden ohjelmakauden tuki on vahvistettu euromääräisenä seitsemälle seuraavalle vuodelle, nykyinen euroalueen lähes kymmenen prosentin inflaatio syö tästä summasta suuren osan ennen kuin kausi on edes alkanut. Tämä merkitsee tukien reaalisien arvojen voimakasta leikkaantumista ja kasvattaa maatalojen vaikeuksia.

Kotimainen maatalous on osa ilmasto- ja ympäristökysymysten ratkaisua, ja esimerkiksi hiilensidonnallisuuden potentiaali on suuri. Suomalaisella maataloudella on edellytykset tarjota ratkaisuja niin ympäristön huomioivaan tuotantoon kuin maailman ruokakriisiin. Uudet, puhtaammat teknologiat ja energiaratkaisut edellyttävät tiloilta investointeja. On turha odottaa viljelijöiltä investointeja ilmastotoimiin, jos tila sinnittelee kannattavuuden rajoilla ja viljelijät itse ovat aivan lopussa. On myös pidettävä huolta, etteivät ilmastotoimet lisää tilojen hallinnollista kuormaa, ja muistettava, ettei alkutuotannon päätarkoitus ole toimia hiilinieluna vaan tuottaa ruokaa.

Nuorten maatalousyrittäjien osuus Suomessa on hälyttävän pieni. Alle 40-vuotiaiden viljelijöiden osuus oli 15 prosenttia vuonna 2020. Jotta maatalouden jatkuvuus voidaan turvata, tarvitaan ihmisiä, jotka ovat valmiita kantamaan yrittäjärisikin. Ala tarvitsee tulevaisuudennäkymiä, jotka

Välikysymys VK 5/2022 vp

mahdollistavat kannattavan liiketoiminnan. Kerran alas ajettuja tiloja ei helposti käynnistetä uudelleen.

Elinkelpoisten tilojen lakkauttaminen tarkoittaa käytännössä maataloustuotannon edellytysten hiipumista, sukupolvien ajan rakennetun osaamisen häviämistä sekä tilakokojen kasvua edelleen kaikkine seurannaisvaikutuksineen. On harhaluulo kuvitella, että jostain tulisi uusia yrittäjiä alalle, jonka kannattavuus on surkea ja jota syyllistetään ilmastopäästöistä tai ympäristön turmelemisesta. Suomalaisten elintarvikkeiden kansainvälinen myynnin lisääminen ja arvonnaisan kasvattaminen turvaavat kotimaista tuotantoa ja omavaraisuuttamme. Kriisipaketikierteestä voidaan päästä irti vain kannattavuutta parantamalla, ja tällöin on katse suunnattava myös vientiin.

Erilaisia tukia tärkeämpää on, että maatalousyrittäjä saa työstään oikeudenmukaisen hinnan. Elintarvikeketju ei toimi oikein, kun alkutuottaja ei saa kohtuullista korvausta työstään, samalla kun kaupan ja elintarviketeollisuuden osuus ja rooli ovat korostuneet.

Hallituksen esittämä elintarvikemarkkinainlain muutos (<https://mmm.fi/-/hallituksen-esitys-elintarvikemarkkinainlain-muutoksesta-lausunnoille>) on välttämätön uudistus, mutta ei tuo kassakriisissä olevalle viljelijälle yhtään lisäeuroa tilille. Muutoksen tarkoitus on tarkentaa elintarvikemarkkinavaltuutetun tehtävää, lyhentää sallittua maksuaikaa ja poistaa ostajalta mahdollisuus palauttaa myymättä jääneitä tuotteita ilman maksua. Nämä kaikki ovat hyviä muutoksia, mutta vain pintaraapaisu uudistamistarpeeseen nähden.

Elintarvikemarkkinavaltuutettu on vedonnut elintarvikeketjun osapuoliin, että ne ryhtyisivät kehittämään alalle kustannusindeksejä, joilla varmistettaisiin tuotantohintojen siirtyminen ketjuun. Hallitus ei ole tätä viranomaisen ja maatalousalan vaatimaa uudistusta edistänyt millään tavoin. Muutenkin vastuu epäkohtien korjaamisesta on vaarallisen pitkään pyritty jättämään vain ketjun sisäiseksi asiaksi.

YK:n alainen Maailman ruokaohjelma (World Food Programme) arvioi, että maapalloa on kohdannut nykyajan historian suurin ruokakriisi (<https://www.wfp.org/global-hunger-crisis>). Akuutista ruokaturvan puutteesta kärsivien määrä on kasvanut vuoden 2019 tilanteesta eli 135 miljoonasta 345 miljoonaan. Käynnissä olevat konfliktit sekä ilmastomuutokseen liittyvät sään ääri-ilmiöt pahentavat entuudestaan heikkoa ruokaturvatilannetta suuressa osassa maailmaa.

Ruoan samoin kuin ruoantuotannolle tärkeiden lannoitteiden kansainväliset markkinat ovat Ukrainassa käytävän Venäjän hyökkäyssodan myötä sekaisin. Sodan jatkuessa ruokakuljetusten turvallisuuden varaan ei voi laskea. Ruoan korkea markkinahinta vaikeuttaa myös ruoka-avun toimittamista. Peruselintarvikkeiden hinnannousu pahentaa konflikteja ja kriisiyttää yhteiskuntia.

Suomi ei elä irrallaan muusta maailmasta. On mahdollista, että talven aikana Suomeen saapuu lisää pakolaisia Ukrainasta. Mikäli yhteiskunnallinen levottomuus Euroopan lähialueilla jatkuu, on uusien pakolaisaaltojen liikkeelle lähteminen esimerkiksi Lähi-idän maista mahdollista. On hyvä muistaa, että esimerkiksi arabikevääksi kutsutun vallankumouksella ja myöhemmän vuoden 2015 pakolaisaallon taustalla oli osaltaan elintarvikkeiden hinnannousu.

Välikysymys VK 5/2022 vp

Peruselintarvikkeiden ja energian hinnannousu tuo epävakautta myös Eurooppaan. Kriisiaikana suomalaista ruokaa voidaan tarvita ruokkimaan muitakin kuin täällä tällä hetkellä asuvaa väestöä. Esimerkiksi Ruotsin elintarvikeomavaraisuuden aste on Suomea huomattavasti heikompi.

Venäjän häikäilemättömät sotatoimet ovat karmaisevalla tavalla muistuttaneet meitä myös siitä, ettei ole itsestäänselvyys, että ruokaa saa muualta. Tuontireitit ovat haavoittuvia, ja isoja tuotantomaita voi tippua nopeasti pois markkinoilta. Suomi voi ja sen tulee olla osa ratkaisua maailman ruokakriisiin. Tämänkin vuoksi on tehtävä töitä, että suomalaiset tilat selviävät akuutin kustannuskriisin yli.

Me oppositiopuolueet tahdomme, että Suomi on tulevaisuudessakin maa, joka pystyy ruokkimaan omat kansalaisensa. Tahdomme, että maatiloilla on edellytykset tuottaa maailman puhtainta ruokaa ilman, että se revitään viljelijän selkänahasta. Jos yhä useampi tila tekee konkurssin, joutuvat kuluttajat siirtymään ulkomaisiin tuotteisiin. Silloin saamme syödä vaikkapa brasilialaista ruokaa, jota ei ole tuotettu turvepohjaisilla mailla vaan esimerkiksi entisessä, hävitetyssä sademetsässä. Tätä me emme tahdo — tahtooko hallitus?

Marinin hallitus on osoittanut välinpitämättömyydellään ja päättämättömyydellään, ettei se ole tilanteen tasalla maatilojen ahdingosta eikä myöskään globaalista ruokaturvatilanteesta. Hallitus ei ole ollut kykenevä puolustamaan kotimaista alkutuotantoa ja sen tulevaisuutta. Kuitenkaan maatalous ei ole vain elinkeino muiden joukossa vaan elinehto. Omavaraisuuden vahvistaminen yhteiskunnan kannalta kriittisissä hyödykkeissä, kuten ruuassa ja sähkössä, on välttämätön osa turvallisuutta, huoltovarmuutta ja kokonaisuutena puolustusta.

Edellä olevan perusteella ja Suomen perustuslain 43 §:ään viitaten esitämme asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan välikysymyksen:

Onko hallitus sitoutunut suomalaisen maatalouden ja ruokaturvan ylläpitämiseen kaikissa olosuhteissa,

onko hallitus tietoinen maatalouden pitkään jatkuneesta kustannuskriisistä ja aikooko hallitus varmistaa, että ruokaa tuottavien tilojen toimintakyky turvataan yli kustannuskriisin,

miksi hallitus ei budjettiriihen yhteydessä tuonut esitystä tuesta maatalouden kasvaneisiin energiakustannuksiin, vaikka tilojen vaikea tilanne oli hyvin tiedossa,

onko hallituksella käynnissä neuvottelut komission kanssa siitä, millaisilla toimenpiteillä tiloja voidaan akuutissa kustannuskriisissä tukea, ja missä vaiheessa neuvottelut saadaan päätökseen ja mahdolliset esitykset eduskuntaan,

miksi hallitus ei ole ryhtynyt vahvempiin toimiin taatakseen alkutuottajalle oikeudenmukaisen aseman elintarvikeketjussa ja varmistakseen, että tuotantokustannusten nousu siirtyy nykyistä nopeammin tuottajahintoihin, ja miksi hallitus ei valmistellut ajoissa esitystä elintarvikemarkkinalain uudistamiseksi, vaikka elintarvikeketjun ongelmat ovat olleet hyvin tiedossa,

Välikysymys VK 5/2022 vp

mitä hallitus tekee minimoidakseen EU:n yhteisen maatalouspolitiikan ohjelmakauden vaihtumisesta ja tukimaksatusaikataulujen muutoksista maataloille koituvat vaikeudet ja

miten varmistetaan, että suomalainen maatalouden kannattavuuskehityksen suunta saadaan käännettyä ja luodaan maatalousyrittäjyydelle sellaiset tulevaisuusnäkymät, että maatalouselinkeino on mahdollinen ja varteenotettava uramahdollisuus nuorille?

Välikysymys VK 5/2022 vp

Helsingissä 18.11.2022

Sari Essayah kd
Riikka Purra ps
Janne Heikkinen kok
Harry Harkimo liik
Antero Laukkanen kd
Päivi Räsänen kd
Sari Tanus kd
Peter Östman kd
Sanna Antikainen ps
Juho Eerola ps
Ritva Elomaa ps
Jussi Halla-aho ps
Petri Huru ps
Olli Immonen ps
Vilhelm Junnila ps
Kaisa Juuso ps
Arja Juvonen ps
Toimi Kankaanniemi ps
Ari Koponen ps
Jari Koskela ps
Jouni Kotiaho ps
Sheikki Laakso ps
Rami Lehto ps
Mikko Lundén ps
Leena Meri ps
Juha Mäenpää ps
Jani Mäkelä ps
Jukka Mäkynen ps
Veijo Niemi ps
Mika Niikko ps
Tom Packalén ps
Mauri Peltokangas ps
Sakari Puisto ps
Lulu Ranne ps
Mari Rantanen ps
Minna Reijonen ps
Jari Ronkainen ps
Sami Savio ps
Jenna Simula ps
Riikka Slunga-Poutsalo ps
Ville Tavio ps
Sebastian Tynkkynen ps
Veikko Vallin ps
Ville Vähämäki ps

Välikysymys VK 5/2022 vp

Jussi Wihonen ps
Heikki Autto kok
Markku Eestilä kok
Sanni Grahn-Laasonen kok
Timo Heinonen kok
Antti Häkkänen kok
Kalle Jokinen kok
Atte Kaleva kok
Pia Kauma kok
Ville Kaunisto kok
Pihla Keto-Huovinen kok
Marko Kilpi kok
Jari Kinnunen kok
Pauli Kiuru kok
Jukka Kopra kok
Terhi Koulumies kok
Mia Laiho kok
Matias Marttinen kok
Sari Multala kok
Kai Mykkänen kok
Petteri Orpo kok
Jaana Pelkonen kok
Paula Risikko kok
Janne Sankelo kok
Sari Sarkomaa kok
Arto Satonen kok
Saara-Sofia Sirén kok
Ruut Sjöblom kok
Mari-Leena Talvitie kok
Kari Tolvanen kok
Ville Valkonen kok
Elina Valtonen kok
Heikki Vestman kok
Sofia Vikman kok
Anne-Mari Virolainen kok
Sinuhe Wallinheimo kok
Ben Zyskowicz kok